

Maria A.E. gravin van der Duijn (1851-1916) en haar 'natuurlijke' dochter

DOOR LAURENS BEIJEN

Op 23 mei 1878 werd in het huis van de pensionhouder *Félix Edouard Sanseaux* in het Franse Thonon, het huidige Thonon-les-Bains, een meisje geboren. Het kind werd de volgende dag ingeschreven in het geboorteregister en kreeg daarbij de voornamen *Mercienne-Elise*. De aangifte werd gedaan door een man die zich *Guillaume Verdun* noemde. Volgens het geboorteregister¹ was hij advocaat, 29 jaar oud, geboren en woonachtig in Gent en op doorreis in Thonon. In de akte staat dat Verdun de vader van het kind was en dat zijn vrouw, de moeder van het meisje, *Marie Duno* heette en 26 jaar oud was: "(...) Duno Marie, dit être son épouse, sans profession, âgée de vingt-six ans, domiciliée avec lui à Gand, se trouvant accidentellement à Thonon (...)".² Misschien liet de ambtenaar van de burgerlijke stand met de woorden "*dit être son épouse*" doorklinken dat hij enige twijfels koesterde. Maar twijfels of niet, het meisje heette vanaf dat moment *Mercienne-Elise Verdun*.

Opgegroeid in Thonon

Dat er wel reden was voor twijfel aan de juistheid van de geboorteakte, bleek uit wat er daarna gebeurde. Kort na de bevalling vertrok Verdun met de moeder van het kind uit Thonon. *Mercienne* werd achtergelaten onder de hoede van *Marie Vernaz*, de vrouw van *Sanseaux*. Marie kreeg achtduizend francs, een aanzienlijk bedrag, om te gebruiken voor de opvoeding van het kind. Ze gaf dat geld door aan haar man. Volgens een latere verklaring kreeg Marie Vernaz daarna diverse brieven die haar vermoeden bevestigden dat de geboorteakte vals was.³ Van wie die brieven afkomstig waren, is onbekend.

Marie Vernaz overleed op 22 mei 1883, net een dag voor de vijfde verjaardag van *Mercienne*. De omgeving vond toen kennelijk

Maria A.E. gravin van der Duijn, waarschijnlijk gefotografeerd voor haar huwelijk met J.F. Carrière.¹²

dat het tijd was om iets te regelen over de voogdij over het kind. Een week na het overlijden van zijn vrouw organiseerde Sanseaux een bijeenkomst van de familieraad: drie mensen van de kant van zijn vrouw en drie van zijn eigen kant. De vrederechter van Thonon en de griffier waren ook aanwezig. Unaniem werd besloten om François Vernaz, waarschijnlijk een broer van Marie, tot voogd te benoemen en François Cariator, een vriend van Sanseaux, tot toezienend voogd.⁴

Daar bleef het niet bij. Op 9 juli 1883 verscheen Sanseaux samen met de voogd en de toezienend voogd voor een notaris in Thonon om zekerheid te stellen voor de achtduizend francs die destijds beschikbaar waren gesteld voor de opvoeding van Mercienne. Dat deed hij door een hypotheek te vestigen op zijn huis.⁵

Rectificatie van de geboorteakte

Weer vijf jaar later, op 4 oktober 1888, verzocht de procureur Jules Degrange de rechtbank van eerste aanleg in Thonon om opdracht te geven tot rectificatie van de geboorteakte.⁶ Degrange trad op namens de in Den Haag wonende Maria Anna Elisabeth gravin van der Duijn die op dat moment in het Zwitserse Vevey verbleef.

*Enfin, le nom même d'emprunt pris par le
 déclarant dans l'acte de naissance, justifié la
 qualité de l'agent, son effet, pour
 composer ce nom de Verdun, on a pris:
 une lettre dans Van -----
 deux lettres dans der ----- or
 trois lettres dans Duijn ----- un*

Een fragment uit het verzoekschrift (1888)

Volgens het verzoekschrift was de geboorteakte volledig vals en zonder toestemming of raadpleging van de moeder tot stand gekomen. De moeder was niet een zekere Marie Duno, maar Degranges opdrachtgeefster Maria Anna Elisabeth van der Duijn. Zij was ten tijde van de bevalling ongetrouwd en was dat nog

steeds. Ter ondersteuning van zijn stellingen verwees Degrange onder andere naar het verslag van de bijeenkomst van de familieraad in 1883. De naam Verdun die de aangever had gebruikt onderstreepte volgens Degrange het gelijk van Maria: één letter van “Van”, twee letters van “der” en drie letters van “Duijn”.

Op 31 oktober 1888 volgde de beslissing op het verzoek. De rechtbank sprak uit dat de aangebragen bewijzen voldoende waren en beval om de geboorteakte te rectificeren in die zin dat Maria Anna Elisabeth van der Duijn de moeder van Mercienne was. Op 7 november vermeldde de ambtenaar van de burgerlijke stand in de kantlijn van de geboorteakte dat Mercienne op grond van het vonnis moest worden beschouwd als natuurlijke dochter van Maria Anna Elisabeth van der Duijn. Voortaan heette zij dus Mercienne-Elise van der Duijn.⁷ Op 12 november volgde nog een toevoeging aan de akte: inmiddels had Maria het meisje als haar dochter erkend.

Wat er daarna met Mercienne gebeurde, is onduidelijk. Het lijkt voor de hand te liggen dat Maria van der Duijn haar inmiddels tienjarige dochter heeft meegenomen naar Nederland, maar in het bevolkingsregister van Den Haag is geen spoor van Mercienne terug te vinden. Maria zelf is daar wel vermeld: zij woonde met haar moeder en haar iets jongere, eveneens ongetrouwde zuster aan de Laan van Meerdervoort en later in de Van Speykstraat in Den Haag. Haar vader was in 1880 overleden.⁸

Een schrijnend verhaal

Een schrijnend beeld komt echter naar voren uit een olografisch (eigenhandig geschreven) testament dat Maria jaren later, op 23 februari 1905, maakte:⁹ “Ik stel voorop dat het dochttertje waarvan ik den 23sten mei 1878 te Thonon, Frankrijk, moeder werd, onmiddellijk na de geboorte aan mij ontnomen is geworden, en ik dat kind dus nimmer heb gezien vóór dat door mij op lateren leeftijd stappen werden gedaan het terug te vinden. Na veel moeite werd eene zuster van de pleegmoeder (die bereids met haar man overleden was) eindelijk teruggevonden en werd mij een 10-jarig meisje vertoond dat mijn kind zoude zijn. Geloof hechtende aan de verklaringen en mededelingen, werd dat kind door mij erkend nadat de geboortacte gerectificeerd was geworden. Evenwel is het bij mij steeds twijfelachtig geweest of dat kind werkelijk het mijne was en wel omdat het eerstens geen enkele trek van gelijkenis met mij of mijn geslacht aangaf en tweedens omdat wat ik verwacht en waarnaar ik verlangd had uitbleef n.l. dat het terugvinden en het zamen zijn met het kind moederlijke gevoelens zoude opwekken.”

Op de gevolgen die Maria daaraan verbond voor de nalatenschap, kom ik straks terug.

Een tussenbalans

Het is tijd voor een tussenbalans. Dat de geboortacte uit 1878 inderdaad vals was en dat Maria van der Duijn de vrouw was die toen een kind kreeg, staat als een paal boven water. Er mag gevoeglijk van worden uitgegaan dat de man die zich Guillaume Verdun noemde en een advocaat uit Gent zou zijn geweest, een valse naam gebruikte. Het is ook waarschijnlijk dat “Verdun” degene was die het kind aan de moeder ontnam en het met een grote som geld achterliet bij de pleegouders. Maar wat de positie van “Verdun” was, is niet duidelijk.

Kennelijk moest het feit dat Maria ongehuwd moeder was geworden, worden toegedekt. Maria was een kleindochter van een van de leden van het Voorlopig Bewind uit 1813. Haar vader *Guillaume van der Duijn* was op dat moment opperstalmeester van koning Willem III en had een goede relatie met de koning. Dat blijkt onder andere uit het feit dat de koning in 1874 Guillaume en diens kinderen, onder wie dus Maria, bij bevordering de titel van graaf of gravin verleende.¹⁰ Ook al had de koning zelf geen grote reputatie op het gebied van de moraal, misschien wilde haar vader niet laten blijken dat het met zijn dochter zo ver gekomen was. Het zou kunnen zijn dat hij iemand gevraagd had om ervoor te zorgen dat de bevalling ver van huis plaatsvond en dat het thuisfront er niets van zou merken. Maar het zou ook kunnen zijn dat “Verdun” opdracht had gekregen van de verwekker van het kind. Over de vraag wie dat was, kunnen we alleen speculeren.¹¹

Het komt niet veel voor dat een moeder eraan twijfelt of een kind wel echt van haar is. Het lijkt niet waarschijnlijk dat die twijfel in dit geval gegrond was. Misschien had Maria zich iets te veel voorgesteld van de hereniging met haar dochter die ze sinds de geboorte niet had gezien en was ze erg teleurgesteld toen er geen vonk oversloeg.

Getrouwd met Johannes Frederik Carrière

In 1896, toen zij al 45 jaar was, trouwde Maria alsnog. De bruidegom was de eveneens 45-jarige Johannes Frederik Carrière, adjunct-secretaris van het Burgerlijk armbestuur van Den Haag. Hij was weduwnaar van Cecile Marie Maitland en had vijf kinderen. Vier van hen waren al bijna volwassen en er was één nakomertje van zeven jaar. Uit de huwelijksvoorwaarden die voorafgaand aan het huwelijk werden gemaakt, blijkt dat Maria veel gefortuneerder was dan haar echtgenoot.¹² Van het bestaan van Mercienne werd in de akte geen melding gemaakt. Ook na het huwelijk van haar moeder kwam Mercienne in het Haagse bevolkingsregister niet voor.

Heden overleed na een langdurig, zeer geduldig lijden onze lieve Vrouw, Stiefmoeder, Behuwd- en Grootmoeder, Vrouwe MARIA ANNA ELISABETH CARRIÈRE, geb. Gravin VAN DER DUIJN, in den ouderdom van 64 jaar.

Uit aller naam:

J. F. CARRIÈRE.

's-GRAVENHAGE, 9 Januari 1916.

Adriaan Pauwstraat 80. (789)

Bezoeken kunnen niet worden afgewacht.
Begravenis Donderdag 12 uur van af het sterfhuis naar Oud Eik en Duinen.

De testamenten en het overlijden van Maria

In de loop van haar leven maakte Maria van de Duijn diverse olografische testamenten die ze later weer door andere verving. Alleen haar laatste twee testamenten, uit 1902 en 1905, zijn bewaard gebleven. Uit haar testament van 12 februari 1902¹⁴ blijkt al dat de relatie met Mercienne verstoord was: "Voorts verlang ik dat het door mij wettig erkend natuurlijk kind Mercienne-Elise van der Duijn van wier erkenning door mij blijkt uit eene authentieke acte van den 12 November 1888 aangetekend op het geboorte register te Thonon (Haute-Savoie, Frankrijk) van

den zelfden dag en jare uit mijne nalatenschap niets meer zal genieten dan hare legitieme portie bedoeld bij art: 963 Burgerlijk Wetboek." Zij benoemde haar echtgenoot J.F. Carrière tot enig erfgenaam voor de rest van haar nalatenschap.

In het eerder genoemde testament van 23 februari 1905 liet Maria haar testament uit 1902 in stand. Na de hiervoor al geciteerde verklaring over de voor haar teleurstellende relatie met Mercienne volgde de volgende bijzondere bepaling: "Vandaar dat het mijn wensch is dat voor en aleeer aan Mejuffrouw Mercienne, Elise van der Duijn thans wonende in Belfast in Ireland zich uitgevende als te zijn mijne dochter geboren als bovengemeld, worde afgegeven wat haar krachtens de wet en verband met bovengemelde vroegere olografischen wil, als haar legitieme portie zal blijken toe te komen, door haar al die zekerheid worde gegeven aan mijnen echtgenoot den Heer J.F. Carrière als erfgenaam van het overige mijner Nalatenschap, dat zij werkelijk mijn eigen kind is, als waarop mijn echtgenoot aan de hand van de Nederlandsche wet zal vermeenen te mogen en moeten eischen." Zou Mercienne die zekerheid niet kunnen geven, dan zou de toekenning van de legitieme portie vervallen en zou Mercienne in plaats daarvan een legaat van tienduizend gulden ontvangen.

In het testament klinkt al door dat Maria ervan uitging dat haar echtgenoot haar zou overleven. Dat gebeurde ook: zij overleed in 1916; haar weduwnaar overleed in 1929.¹⁵

Enkele dagen na Maria's overlijden werden haar olografische testamenten door de kantonrechter in aanwezigheid van de notaris geopend. Opvallend is dat in het proces-verbaal van opening niets wordt vermeld over de bijzondere clause uit het testament uit 1905 dat Mercienne zou moeten aantonen dat zij echt een dochter van Maria was. De kantonrechter gaf de originele testamenten terug aan de notaris "teneinde die onder zijne minuten te bewaren".¹⁶

Ook in de memorie van successie die na haar overlijden werd opgemaakt, werd niets over die bijzondere voorwaarde gezegd. Uit het stuk blijkt dat Carrière en de echtgenoot van Mercienne, de verderop genoemde *Pieter Hendrik Beijen*, het erover eens waren dat Mercienne recht had op de legitieme portie. Wel vond Beijen dat Carrière een vergoeding moest geven voor de sterke achteruitgang van het vermogen van Maria gedurende haar huwelijk. Daarover werd uiteindelijk een compromis gesloten.¹⁷

Mercienne van der Duijn en Pieter Hendrik Beijen

Uit het testament van haar moeder uit 1905 bleek dat Mercienne toen in Ierland woonde. Een verblijf in Ierland wordt ook vermeld op een foto die ik kreeg van een achterkleindochter van Mercienne.¹⁸ Op het randje onder de foto staat: "M.E. van der Duyn in Irlande". Dat "Irlande" kan erop wijzen dat Mercienne dit zelf heeft geschreven; zij had immers een Franse achtergrond. Wat de redenen voor haar verblijf in Ierland waren, is onduidelijk.